

WPLYNĘŁO
INSTYTUT EKONOMII I FINANSÓW
data. 18.08.22 podpis.....*Sowa*

UMCS

UNIWERSYTET MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Wydział Ekonomiczny

Lublin, 2 sierpnia 2022 r.

dr hab. Agnieszka Kister, prof. UMCS
Katedra Marketingu

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik
pt. *Wpływ przekształceń własnościowych*
***podmiotów leczniczych na ich efektywność ekonomiczno-techniczną* napisanej pod**
kierunkiem prof. dr hab. Igi Rudawskiej

Postępowanie w sprawie nadania Pani mgr Joannie Aleksandrze Kowalik stopnia doktora w dyscyplinie ekonomii i finansów jest prowadzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.). Z ustawy tej wynika (art. 187 pkt 1–2), że rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata, umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz, że przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Po zapoznaniu się z rozprawą stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim przez przywołaną tu ustawę, co uzasadniam poniżej.

1. Ocena wyboru tematu pracy

Podjęty temat badawczy uznaję za ważny a poruszane problemy przyczyniają się do poszerzenia wiedzy w obszarze zagadnień dotyczących przemian własnościowych w ochronie zdrowia, w szczególności w odniesieniu do szpitali. Tematyka stanowi istotny i aktualny problem badawczy, zarówno teoretyczny jak i praktyczny. Problem badawczy jest dobrze

uzasadniony a samo sformułowanie tematu rozprawy uznaję za właściwe. Jest on dobrze osadzony w dyscyplinie nauk o ekonomii i finansach.

2. Struktura rozprawy i merytoryczna ocena zawartości

Praca doktorska mgr Joanny Kowalik składa się z pięciu rozdziałów opatrzonych wstępem i zakończeniem. Liczy 300 stron. Na tę objętość opracowania składa się także spis bibliografii obejmującej 172 pozycje, spis innych źródeł, aktów normatywnych, spis tabel (154), spis rysunków (10) oraz spis wykresów (3). Kolejność poszczególnych rozdziałów opracowania jest zgodna z zasadą logicznego następstwa. Konstrukcja rozprawy jest przemyślana, logiczna i spójna. Zachowane są prawidłowe proporcje pomiędzy warstwą teoretyczną i empiryczną. Budowa rozdziałów jest jednorodna.

Wstęp zawiera wyjaśnienie kluczowych pojęć używanych w niniejszym opracowaniu, uzasadnienie wyboru tematu rozprawy, określenie celów pracy – głównego i szczegółowych, omówienie zakresów badań: podmiotowego, przedmiotowego, przestrzennego, czasowego. Przedstawiono w nim także opis metod badawczych oraz dokonano charakterystyki poszczególnych rozdziałów. Taka konstrukcja wstępu jest prawidłowa.

Rozdział pierwszy, zatytułowany *Teoretyczne problemy pojmowania efektywności*, zawiera określenie istoty pojęcia efektywności w teorii ekonomii oraz w subdyscyplinie ekonomiki zdrowia a także omówienie rodzajów efektywności. Należy przyznać, że Autorka dysertacji właściwie dokonała krytycznego przeglądu dostępnych definicji i uporządkowała je, a ponadto zaproponowała własną definicję efektywności odnoszącą się do podmiotów leczniczych. Stanowi to wkład w rozwój dyscypliny. Należy zgodzić się z wnioskiem Doktorantki, że „problematyka rodzajów efektywności jest bardzo specyficznym tematem ze względu na szerokie spektrum samej już definicji oraz wielowymiarowego podejścia”. Pani magister Kowalik analizuje pojęcie efektywności i jej miar nie tylko w obszarze nauk społecznych, ale także nauk o zdrowiu, co ma wpływ na postrzeganie rozprawy jako interdyscyplinarnej.

Rozdział drugi pt. *Publiczne i niepubliczne podmioty lecznicze jako świadczeniodawcy usług zdrowotnych w Polsce* prezentuje formy prawne podmiotów leczniczych i problemy związane z ich procesem przekształceń własnościowych. W tej części pracy skupiono się także

na wskazaniu źródeł i modeli finansowania usług zdrowotnych w systemie ochrony zdrowia. Omówienie form prawnych podmiotów leczniczych przez Doktorantkę należy uznać za interesujące. Jest ono prawidłowe. Należy docenić tu trud jaki włożono w analizę zmian tych form na tle zmieniających się i złożonych przepisów prawnych. Jednak Autorka rozprawy nie uwzględniła wszystkich zmian ustawowych (rys. 6, str. 55), pominęła prostą spółkę akcyjną (P.S.A.), która funkcjonuje od 1 lipca 2021 roku na mocy ustawy z 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1655 ze zm.). Stwierdzam także, że omawiając źródła i modele finansowania usług zdrowotnych lepszym rozwiązaniem byłaby zmiana kolejności wywodów, najpierw wskazanie źródeł a następnie omówienie modeli finansowania. Ten podrozdział jest poprawnie napisany, jednak w mojej ocenie zabrakło podsumowania.

W rozdziale trzecim zatytułowanym *Teoretyczno-metodyczne aspekty oceny efektywności ekonomiczno-technicznej podmiotów leczniczych* Autorka rozprawy odniosła się do efektywności ekonomicznej podmiotów leczniczych, a następnie do ich efektywności technicznej pod kątem oceny. Wykorzystała dostępne w literaturze mierniki i jednocześnie adekwatne do tej oceny. Ta część pracy jest napisana starannie i zasadniczo nie budzi zastrzeżeń. Pragnę jednak zwrócić uwagę na fakt, iż w podrozdziale 3.1 Doktorantka rozpoczyna rozważania od prezentacji szeregu wskaźników i mierników służących do oceny efektywności. Wskaźnik i miernik są synonimami, zatem te pojęcia nie powinny być użyte w jednym zdaniu. Te synonimy są też użyte w nazwie podrozdziału 3.3. Kolejna uwaga dotyczy tego, że zbyt ogólne jest stwierdzenie - „Zakłócenia porządku politycznego w Polsce przyczyniły się do zmian w sposobie funkcjonowania jak i oceny systemu opieki zdrowotnej”. Zakłócenia te na pewno nie były jedynym czynnikiem zmian przedstawianych zmian. Zabrakło operatora metatekstowego m.in. Ten fragment pracy został opracowany rzetelnie. Doktorantka dokonała całościowego przeglądu miar do oceny efektywności dostępnych w literaturze przedmiotu, co uznaję za wartościowe. Przedstawiając te miary z dokładną ich konstrukcją, przywołuje strony internetowe Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia i artykuły zespołu A. Sobczaka i D. Czechowskiej a ponadto projekt Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie monitorowania i oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej szpitali. Nie powołała się w tym miejscu na istniejące rozporządzenie, uczyniła to trochę za późno, bo dopiero na str. 125. Rozdział kończy się podsumowaniem, co jest pożądane w tym miejscu.

Rozdział czwarty pt. *Metodyka badania dotyczącego efektywności ekonomiczno-technicznej podmiotów leczniczych* zawiera opis studium przypadku, charakterystykę próby badawczej i uzasadnienie zakresu czasowego i przestrzennego badania. Jest on w pełni poprawny i zasługuje na uznanie. Autorka rozprawy sięga do właściwych źródeł opisujących zasady i uwarunkowania wykorzystania metody studium przypadku. Opis jest prawidłowy. W tej części pracy dokonano charakterystyki badanych podmiotów biorąc pod uwagę m.in. lokalizację, zatrudnienie, mocne i słabe strony.

Rozdział piąty, pt. *Analiza wpływu formy organizacyjno-prawnej szpitali na ich efektywność ekonomiczno-techniczną*, ma charakter empiryczny i jest poświęcony analizie efektywności ekonomicznej szpitali, następnie efektywności technicznej. Zawiera omówienie wyników badań i kierunki przyszłych prac badawczych. Jest to wartościowa część pracy. Rozpoczyna się od analizy rentowności (ROS, ROA i ROE). Następnie Doktorantka analizuje płynność finansową (bieżącą i szybką, a miejscami także gotówkową). W przypadku SP ZOZ w Skwierzynie nie dokonała analizy wskaźnika płynności gotówkowej, wskaźnik ten nie został także obliczony w NZOZ Skwierzyna. Podobna sytuacja jest w obliczeniach płynności dla SPZOZ w Świebodzinie i NZOZ w Świebodzinie, a także dla podmiotów leczniczych w Szprotawie. Szkoda, że nie podano powodu, dla którego ten wskaźnik został pominięty. Kolejnym elementem tego rozdziału jest analiza zadłużenia. Tu wykorzystano różne wskaźniki w dwóch badanych okresach, są one analizowane oddzielnie do oceny ogólnej sytuacji zadłużenia. Cenne byłoby, gdyby Autorka rozprawy mogła porównać w czasie wszystkie przywołane wskaźniki. W pracy poddano analizie także sprawność działania (badano rotację należności, zobowiązań krótkoterminowych, zapasów oraz cykl konwersji gotówki). Dla niektórych podmiotów Doktorantka analizuje rotację aktywów ogółem (tabela 112, 113, 114, 115, 117 i 118). Analiza jest wykonana poprawnie. W kolejnej części pracy dokonano analizy efektywności technicznej podmiotów leczniczych mierzonej liczbą łóżek rzeczywistych, liczbą leczonych, liczbą leczonych na 1 łóżko, liczbą osobodni, średnim czasem pobytu pacjenta. Nie wszystkie te miary są przyjęte do oceny efektywności każdego podmiotu. Doktorantka jednak ten fakt braku miar bardzo dobrze uzasadnia. Szczególnie cenne jest zestawienie wyników badań ujęte w tabeli 142 na stronie 259 oraz w tabeli 143 na stronie 261. Te zbiorcze zestawienia pokazują efekty ogromnej pracy badawczej Autorki rozprawy. Wnioski, które są

w tej części pracy sformułowane są prawidłowe i logiczne. Interesujące są analizy poziomu rozwoju szpitali przy wykorzystaniu taksonomicznego miernika rozwoju (TMR). Miernik umożliwił ocenę i uporządkowanie badanych szpitali według wskaźników: rentowności, płynności, zadłużenia oraz sprawności działania w dwóch okresach: przed przekształceniem i po przekształceniu. Jest to nowatorskie opracowanie i ma charakter badania pogładowego. Ukazuje możliwość zastosowania metody Hellwiga przy wykorzystaniu formuły wzorcowej w odniesieniu do badania podmiotów leczniczych. Użyty syntetyczny wskaźnik do oceny efektywności ekonomiczno-technicznej szpitali ma walory aplikacyjne. Tu można jednoznacznie stwierdzić, że przyjęty cel aplikacyjny został przez Doktorantkę spełniony. Analiza całej treści rozprawy pozwala także na wysnucie wniosku, że wszystkie przyjęte cele zostały zrealizowane.

Zakończenie zawiera podsumowanie wyników badań, wnioski, które są logiczne i spójne, a także opis przyszłych kierunków badań Doktorantki.

Uznaję, że struktura rozprawy jest poprawna i zgodna z koncepcją badawczą. Rozprawa posiada dwie warstwy – teoretyczną i empiryczną, które się wzajemnie uzupełniają. Autorka pracy doktorskiej wykazała się bardzo dobrą znajomością zagadnień dotyczących ekonomiki zdrowia, w szczególności systemu ochrony zdrowia oraz aspektów efektywności ekonomiczno-technicznej podmiotów leczniczych.

Strona edycyjna rozprawy została przygotowana zasadniczo starannie i poprawnie. Zdarzają się drobne uchybienia. Są to m.in. błędy interpunkcyjne, nadmierne spacje lub ich brak, różne style używane przy wypunktowaniach treści, puste miejsca przed rysunkami i tzw. literówki (m.in. na str. 28, 33, 66, 94, 103, 152, 277).

3. Ocena metod badawczych

Badania zostały przeprowadzone rzetelnie i z należytą starannością cechującą doświadczonego badacza. Wymagały bardzo dobrej znajomości problematyki systemu ochrony zdrowia a w szczególności przekształceń podmiotów leczniczych i oceny ich efektywności pod wpływem tego procesu. Badania były (w mojej ocenie) czasochłonne. Autorka zastosowała

triangulację metod badawczych. Rozdziały empiryczne napisano z wykorzystaniem metody analizy typu *desk research*, a także metody studium przypadku. Doktorantka zastosowała także obserwację bezpośrednią oraz wywiad pogłębiony. Wykorzystanie różnych metod uzasadniło złożoną, wieloaspektową rzeczywistość w jakiej funkcjonują podmioty ochrony zdrowia. Zebranie informacji przy wykorzystaniu różnych technik badawczych wpłynęło na rzetelność badań i poprawność wnioskowania.

4. Główne walory rozprawy

Do głównych walorów pracy doktorskiej można zaliczyć to, że Autorka:

- podjęła się rozwiązania złożonego zagadnienia dotyczącego oceny efektywności ekonomiczno-technicznej podmiotów leczniczych – szpitali - w złożonych warunkach ich funkcjonowania, głównie ze względu na zmiany organizacyjno-prawne,
- osiągnęła główny cel pracy – oceniła wpływ przekształceń SP ZOZ-u w spółkę prawa handlowego na jego efektywność ekonomiczno-techniczną oraz cele szczegółowe,
- opracowała autorską definicję dotyczącą efektywności podmiotów leczniczych,
- umie prowadzić dyskusję naukową odnosząc się krytycznie do pojęć i terminów naukowych, metod i technik służących ocenie ekonomiczno-technicznej szpitali,
- potrafiła ocenić rozwiązania systemowe w polskim sektorze ochrony zdrowia odnośnie do postawionego problemu badawczego,
- wykorzystała taksonomiczny miernik rozwoju do oceny i uporządkowania badanych szpitali według przyjętych do badań wskaźników oceny efektywności ekonomicznej w okresie przed przekształceniem podmiotów leczniczych i po przekształceniu,
- uzyskała wyniki badań, które mają nie tylko walor naukowy stanowiący wkład do rozwoju nauki o ekonomii i finansach oraz mogący przyczynić się do dalszych dyskusji naukowych, ale także znaczenie praktyczne dla interesariuszy sektora ochrony zdrowia
- pokazała kierunki dalszych badań – dokonanie oceny efektywności społecznej oraz efektywności ekologicznej.

Dążąc do osiągnięcia postawionego celu Doktorantka przeprowadziła dogłębne studia literaturowe dotyczące aktualnego stanu wiedzy w zakresie ochrony zdrowia i funkcjonowania podmiotów leczniczych korzystając z dobrze dobranych źródeł. W zakresie analizy odniosła się do trzech regionów Polski, województw: lubuskiego, kujawsko-pomorskiego i małopolskiego. Wybrany zakres czasowy obejmujący lata 2002-2018 pozwolił na ukazanie przez Doktorantkę pełni problemów ekonomicznych z jakimi mierzyły się podmioty lecznicze w aspekcie przemian własnościowych. Należy dodać, że osiągnięcie celów pracy, w szczególności celu aplikacyjnego wymagało przeprowadzenia głębokiej analizy sprawozdań finansowych każdego ze szpitali i przeanalizowanie przepisów prawa w polskim systemie ochrony zdrowia w szerokim horyzoncie czasowym, co jest bardzo cenne.

Problematyka podjęta przez Panią mgr Joannę Kowalik nie jest powszechna. Nie odnajdujemy w literaturze polskiej jak i zagranicznej wielu publikacji na temat ekonomicznych aspektów funkcjonowania podmiotów leczniczych, a tym bardziej procesów przekształceń własnościowych. Rozprawa zdecydowanie wypełnia lukę badawczą w tym zakresie. To wartościowe opracowanie napisane przez Doktorantkę zasługuje na wyróżnienie a także na opublikowanie w całości w postaci monografii.

5. Zagadnienia dyskusyjne oraz pytania do Doktorantki

Tematyka podjęta przez Doktorantkę ma charakter interdyscyplinarny. Z tego powodu problem badawczy jest złożony i wymaga stałego analizowania obecnych warunków funkcjonowania podmiotów leczniczych.

Proszę o ustosunkowanie się do następujących kwestii:

- 1) Jakie teorie naukowe stały się podstawą niniejszej dysertacji?
- 2) Jakie zmiany systemowe powinny się dokonać, by uległa poprawie sytuacja finansowa szpitali publicznych w Polsce?
- 3) Jakie czynniki makro- i mikroekonomiczne obecnie mają największy wpływ na efektywność ekonomiczną i techniczną szpitali?

6. Konkluzja

W mojej ocenie rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik pt. *Wpływ przekształceń własnościowych podmiotów leczniczych na ich efektywność ekonomiczno-techniczną* jest wartościowym opracowaniem i spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim przez ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2021 poz. 478 z późn. zm.). Uważam, że rozprawa zawiera oryginalne rozwiązanie problemów badawczych i powinna zostać opublikowana. Po zaznajomieniu się z rozprawą jestem przekonana, że jej Autorka opanowała wiedzę teoretyczną i metody badawcze niezbędne do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Wnoszę więc o dopuszczenie Pani mgr Joanny Aleksandry Kowalik do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie nauk o ekonomii i finansach.

Rozprawa doktorska posiada cenne walory naukowe, pragmatyczne oraz poznawcze, dlatego wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu o jej wyróżnienie.

Agnieszka Kłosa